

Zeer geachte dames en heren, zusters en broeders,

Hierbij bieden wij u de 66e Nieuwsbrief van de R.K. L.J. Maria Stichting aan.

U ziet allereerst de introductie van de nieuwe voorzitter – drs. Frank van der Knaap –.

Wij zijn verheugd betrekkelijk snel een opvolger te hebben gevonden voor onze huidige voorzitter, drs. Chris ‘t Mannetje, die ons gaat verlaten omdat hij drie keer zijn benoemingstermijn heeft volgemaakt, en dus negen jaar voorzitter van het L.J. Maria Fonds is geweest. Voorwaar een niet geringe termijn. Wij zijn hem voor al het werk en het overleggen met diverse onderwijsinstellingen en universiteiten veel dank verschuldigd.

In de volgende Nieuwsbrief (67) zal Chris in een afscheidsinterview terugkijken op deze jaren.

Wij hebben al twee keer schriftelijk vergaderd, en in onze eerstvolgende – fysieke – vergadering zal Chris ‘t Mannetje de voorzittershamer overdragen aan Frank van der Knaap. Wij hopen dan ook dat wij vroeg in het jaar 2021 weer bijeen kunnen komen op ons vertrouwde adres bij de paters Augustijnen in Utrecht.

Voor nu wens ik u veel leesplezier en ik zend u tevens gaarne mijn beste wensen voor een goede gezondheid.

Met hartelijke groeten,

Margreet

Margreet E. Oudenes, MA
Secretaris L.J. Maria Stichting
Preludeweg 336,
2402 HM Alphen aan den Rijn
Telefoon: 0172 - 42 17 04
Mailadres: m.e.oudenes@casema.nl

Banknummer NL28 INGB 0000 5756 96 t.n.v. de R.K. L.J. Maria Stichting

Introductie nieuw voorzitter Frank van der Knaap

Enige tijd geleden werd ik door de scheidend voorzitter, Chris 't Mannetje, benaderd met het verzoek het voorzitterschap van de stichting R.K. L.J. Maria (fonds ter ondersteuning van vrouwelijke theologiestudenten) te vervullen. Na enige bedenktijd heb ik gemeend dit eervolle verzoek te mogen aannemen. Deze brief is bedoeld om mijzelf bij u, de lezers van de Nieuwsbrief, te introduceren.

Mijn naam is Frank van der Knaap, geboren in 1955 te Wateringen. Met een beetje hoofdrekken bent u er snel uit wat mijn leeftijd betreft.

Na de middelbare school heb ik de Pedagogische Academie 'Mariahoeve' in Den Haag doorlopen en ben in 1976 begonnen als onderwijzer aan de R.K. Basisschool 'De Lusthof' te Voorburg. Hier ben ik tien jaar werkzaam geweest. Daarnaast studeerde ik geschiedenis tweede en eerste graad aan de Haagse School voor Taal en Letterkunde, later de Haagse Hogeschool. Na dit behaald te hebben, nam ik in 1986 ontslag om mijn studie geschiedenis doctoraal af te ronden aan de Universiteit van Leiden. In januari 1988 slaagde ik hierin en ben ik gaan werken als docent geschiedenis aan het Sint Maartenscollege te Voorburg. Al snel werd ik gevraagd ook godsdienstles te geven, hetgeen ik met plezier tot en met augustus 2018 heb gedaan. In 1996 ging ik, naast mijn volledige baan, Theologie studeren aan de Fontys Hogeschool HBO - Theologie in Amsterdam. Hier heb ik mijn tweede en eerste graad diploma behaald in respectievelijk 2000 en 2003. De heren Chris 't Mannetje, Piet Hein Dieben en Ko Schuurmans hebben mij hierin mede begeleid. Margreet Oudenes was hier, én later in Utrecht, mijn jaargenoot. In 2004 besloot ik mijn studie in Utrecht af te ronden op masterniveau. Dit realiseerde ik in 2007.

In deze jaren en ook daarna tot 2018 heb ik met veel plezier en passie gewerkt als leraar Godsdienst/Levensbeschouwing aan voornoemde school.

In mijn vrije tijd heb ik mij bezig gehouden met muziek. Ik heb in mijn parochiekerk in Wateringen orgel gespeeld, een kinderkoor geleid en ook een vierstemmig koor opgericht en dit dertien jaar geleid als dirigent. Ja, ik ben een praktiserend en van harte Rooms-katholiek.

In 2013 ben ik gehuwd met Wilfred T. Kortman. Wij kennen elkaar in november 27 jaar.

Ik hoop u met deze uiteenzetting enigszins een beeld geschetst te hebben van uw beoogde, nieuwe voorzitter. Ik kijk uit naar een prettige en inspirerende samenwerking met alle bestuursleden.

Samen aan de tafel van de Heer door Karin Bornhijm, o.p.

In september 2019 verscheen het rapport '*Gemeinsam am Tisch des Herrn*' van de Ökumenischer Arbeitskreis evangelischer und katholischer Theologen (Öak) over het samen vieren van eucharistie en avondmaal. Na tien jaar studie is deze werkgroep van vooraanstaande theologen tot de conclusie gekomen dat "*de praktijk van de wederzijdse deelname aan de viering van avondmaal/eucharistie met respect voor de liturgische tradities theologisch gefundeerd is*" en dat dergelijke vieringen pastoraal gezien ook dringend geboden zijn. Met dit statement slaat de ÖAK een nadrukkelijke piketpaal op de weg van de oecumenische dialoog tussen de rooms-katholieke en protestantse kerken. Gezien de complexiteit en gevoeligheid van het onderwerp is het een uitdagend statement. Daarom heb ik voor mijn masterthesis Theologie en Religiewetenschappen aan de KU Leuven het ontstaansproces van het rapport onderzocht: welke factoren en/of welke randvoorwaarden zijn van invloed geweest en wat waren de grootste discussiepunten? Dankzij de ondersteuning van de L.J. Mariastichting heb ik zeven leden van de ÖAK in Duitsland kunnen interviewen, wat een schat aan achtergrondinformatie opleverde. Daarnaast heb ik een literatuurstudie verricht naar de Duitse oecumenische ontwikkeling na de Tweede Wereldoorlog en heb ik het rapport onderworpen aan een uitgebreide kritische tekstanalyse.

De totstandkoming van het rapport is geen gemakkelijk proces geweest. De afgelopen decennia heeft de oecumene in Duitsland zich sterk ontwikkeld. Het land is gevormd door de katholieke en evangelische traditie en oecumene is een alledaagse werkelijkheid. Het rapport is binnen deze context ontstaan, maar niet exclusief hiervoor geschreven. Voor de onderbouwing van de conclusie legt het rapport een sterke nadruk op de bijbels-theologische argumentatie. Enerzijds wijst de ÖAK op de vele getuigenissen in het Nieuwe Testament, waaruit blijkt dat een veelvoud aan vormen van maaltijd vieren vanaf het begin van het christendom bestond. Reeds in de vroege kerk bestond tevens een zeer nauwe samenhang tussen doop en eucharistische gemeenschap. Als de doop en de kerkgemeenschap het gevolg zijn van de eenheid in Christus, dan kan de eucharistie dat ook zijn, zo betoogt de ÖAK. Hierbij leunt de ÖAK in hoge mate op de 'Kerk als gemeenschap': een stroming die sinds het Tweede Vaticaans Concilie dominant geworden is en die de kerk van onderaf opbouwt. Bovendien is het Christus die ons uitnodigt om deel te nemen aan de maaltijd en omdat Hij het is die uitnodigt, is wederzijdse deelname aan eucharistie/avondmaal mogelijk.

Het votum van de ÖAK stelt dat een geordineerd of gewijd ambt een vereiste is wanneer eucharistie of avondmaal gevierd wordt. Ondanks dat er al veel overeenstemming bereikt is ten aanzien van het ambt, zijn er nog de nodige hobbels te nemen. Zo is het nog niet duidelijk hoe dit geordineerde ambt aan protestantse zijde eruit kan zien zodat het aan katholieke zijde erkend kan worden. Het vraagt namelijk nog wel het een en ander van gehuwde en of vrouwelijke voorgangers. Wat ook nog openstaat, is de vraag of en hoe een gezamenlijke bepaling van de uitoefening van het opzichtsambt (episkopé) zou moeten zijn. Voorts is er nog een kerkrechtelijk issue. Omdat de protestantse traditie geen wijdingssacrament kent, stelt de RK-kerk dat het "echte en volledige wezen van het mysterie van de eucharistie niet bewaard" is. Daarom is het katholieken volgens het canonieke recht verboden om deel te nemen aan het protestantse avondmaal.

Daarnaast is het een heet hangijzer hoe de samenhang tussen volle kerkgemeenschap en eucharistische gemeenschap gezien moet worden. De RK-kerk staat op het standpunt dat een volledige eucharistische gemeenschap alleen mogelijk is bij een volledige kerkelijke gemeenschap: beide veronderstellen en dragen elkaar wederzijds. De meeste gedoopte mensen kennen echter alleen de viering in de eigen traditie. De eucharistische viering kan echter pas bron en hoogtepunt in het geloofsleven zijn, als je hebt geproefd van de eucharistische gemeenschap, zo stelt de ÖAK. Pas dan weet je waar je naar op weg bent: op weg naar Gods doel – de volle kerkgemeenschap in Christus. Dus hoeveel volle kerkgemeenschap moet je zijn eer je samen aan tafel kan? zo vraagt de ÖAK zich af. Er is al veel overeenstemming. De resterende geschilpunten zijn zo klein dat er geen belemmering is om samen eucharistie, c.q. avondmaal te vieren.

Het gehele ontstaansproces van het rapport werd gekenmerkt door scepsis: hoe kan binnen het huidige kerkelijke klimaat een bijdrage geleverd worden waarmee in oecumenisch opzicht een stap voorwaarts gezet wordt? Tot in een vergevorderd stadium van het conceptrapport vroeg men zich binnen de ÖAK af of zo'n document wel zin zou hebben, omdat het zowel van protestantse zijde als van RK-zijde nogal wat zou vragen. De viering van 500 jaar Reformatie, de Orientierungshilfe en de oecumenische Kirchentagen hebben tegenwicht gegeven aan deze scepsis en de urgentie voor een stap voorwaarts pregnant naar voren gebracht.

Binnen de oecumene is men altijd op zoek geweest naar de 'gedifferentieerde consensus': wat zijn de belangrijkste gronduitspraken waar we elkaar in kunnen vinden en welke onopgeefbare verschillen blijven bestaan? De ÖAK merkte dat het zoeken naar deze consensus niet hielp in de dialoog over eucharistie en avondmaal. Intensieve debatten binnen de ÖAK hebben geleid tot een 'hermeneutiek van geloof' op basis waarvan het statement van de wederzijdse uitnodiging geformuleerd is: "We geloven in Christus' tegenwoordigheid in de tekenen van brood en wijn en concluderen hieruit dat we niet alleen hetzelfde vieren, maar dat we geloven dat wat we vieren, gerealiseerd wordt. Als we hierin geloven [...] dan kunnen we de verschillen, die ons bij het dogma van Eucharistie en Avondmaal [...] opbreken [...], relativeren [...]: de verschillen erkennen we, maar ze belemmeren ons niet in wat we samen in geloof vieren." Hierdoor kon overeenstemming bereikt worden: wederzijdse uitnodiging en deelname aan eucharistie/avondmaal is mogelijk, omdat het Christus is die uitnodigt en het geordineerde ambt is een vereiste. Misschien zit hier wel de grootste uitdaging: kan/durft de kerk de klassieke 'gedifferentieerde consensus' te verlaten en 'het perspectief/de hermeneutiek van geloof' te omarmen?

Karin Bornhijm, lekendominicaan, heeft theologie gestudeerd aan de Katholieke Universiteit Leuven en heeft met een geringe bijdrage van de R.K. L.J. Maria Stichting in haar laatste studiejaar haar masterscriptie met de titel "Gemeinsam am Tisch des Herrn" kunnen voltooien.